

Ковальська Л.В., к.геогр.н., доцент
кафедри туризмознавства і
краєзнавства,
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника»

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОТУРИЗМУ

Подорожі в природні екосистеми в умовах індустріалізації стають все більш запитувальними. Для задоволення наростаючого попиту на ринку туристичних послуг розвивається екотуризм. Цей вид туризму в Україні є молодим й популярним. Основні риси екотуризму: наукоємність, прибутковість, розвитком загальної сфери обслуговування при умові підтримки базових навчальних закладів та держави в цілому.

Особливістю української моделі екотуризму є: 1. Її конструктивно-географічна спрямованість. Ця спрямованість проявляється у поєднанні загальної організаційно-управлінської, соціально-психологічної, педагогічної і економічної освіти із спеціалізованою природничою. 2. Презентування унікальних природних та природно-антропогенних комплексів, об'єктів ПЗФ, а також об'єктів традиційної місцевої культури, що доповнюють та урізноманітнюють екотуристичний продукт.

Основу туристичного потенціалу для розвитку екотуризму презентують геолого-геоморфологічна спадщина, гідрологічні та кліматичні ресурси, флористично-фауністичні комплекси та етнокультурна спадщина.

В умовах соціально-економічної нестабільності цей вид туризму розглядається як невід'ємна складова економічного розвитку територій, у межах яких він розвивається.

В Україні розвиток екотуризму слід проводити у двох напрямках: 1. відвідування об'єктів у межах унікальних природних комплексів та 2. створення мережі екомаршрутів (в існуючих природоохоронних об'єктах, а також мережі, які мають транскордонне розміщення).

При розробці екотуристичного продукту (екомаршруту) необхідно враховувати три основні критерії: привабливість, доступність, інформативність.

Привабливість визначається пейзажністю, атрактивністю і різноманітністю. Привабливі природні об'єкти повинні бути розміщені біля маршруту, у полі зору еко туриста. Позитивне враження на відвідувача складає чергування різних типів ландшафту.

Доступність – важлива характеристика при проектуванні маршруту, яка в певній мірі визначає вибір маршруту. Тому екомаршрут повинен розпочинатися неподалік під'їзних шляхів. Маршрут не повинен бути

складним для проходження і не нести значного фізичного навантаження на еко туриста.

Інформативність включає в себе задоволення пізнавальної потреби туриста про довкілля. Інформованість відвідувачів на маршруті здійснюється, в основному, через встановлення стендів на яких подається схема маршруту, опис туристичних об'єктів, правила поведінки на маршруті тощо. Одним із основних джерел інформації про екомаршрут є буклет. Він вміщує загальну інформацію (назву, характер, довжину, терміни функціонування маршруту і т.д.); тематичний опис по пунктах-зупинках, інформацію про об'єкти і явища; графічні матеріали (схеми маршруту з номенклатурою умовних позначень, комплексний профіль маршруту).

Послідовні етапи прокладання екомаршруту: вибір маршруту (паспортизація природних туристичних атракцій), його проектування, розроблення пакета послуг на маршруті, контроль якості продукту.

На першому етапі – вибір маршруту – неабияку увагу тут слід приділити характеристиці місцевості, зокрема крутизни та експозиції схилів. Оптимальна крутизна схилів – 10° . Щодо експозиції, то відвідувачі надають перевагу схилам південної та східної, більш прогрітим і сухим.

Морфометрія маршруту: власне полотно маршруту завширшки 120 см.; обочина (прокладання канав, укріплення полотна тощо) та зона розчищення з двох боків становитиме по 60 см. Отже, загальна ширина маршруту з обочиною складатимуть 180 см, а з зоною розчищення – 240 см.

Центральна вісь екомаршруту повинна проходити по твердій основі підстилаючих відкладів. При прокладанні маршруту на схилах виникає потреба земляного забору з одного із його боків (прилягаючого до схилу) і, відповідно, перевідкладання (насип) на периферійну (зовнішню) частину полотна, з метою вирівнювання та укріплення самого полотна. Коли на шляху прокладання екомаршруту є перешкоди, наприклад, уламки порід, то їх розчищають.

При виході на денну поверхню підземних вод, постійно- чи тимчасово діючого потоку, наявність заболочених територій тощо, які не займають великої площі й розміщені на шляху маршруту, то слід провести дренажні роботи. При створенні у рельєфі дренажного каналу проводимо засипання (виповнення) його насипом з водопоглинаючих порід (пісок, гравійно-галечниковий матеріал тощо), у які буде проходити розвантаження цих вод. Такий насип буде безпечним для проходження туристів і забезпечить комфортність їх пересування, оскільки дзеркало води буде нижче насипної поверхні цих відкладів.

Корегування стоку води та його напрямку може проводитися і способом укладки бордюру, зазвичай, у природному середовищі матеріалом слугують гірські породи, викладені під кутом $30-45^\circ$ до основної осі полотна екомаршруту. Укладання цих порід повинно проводитись згідно

норм техніки безпеки на маршруті й відповідати стійкості й надійності цих споруд.

При відведенні вод з полотна екомаршруту слід врахувати можливі дії ерозійних процесів на обочині маршруту. Тому у місцях стоку цих вод створюють додаткові насипи із водопоглинаючого матеріалу, який не піддається розмиву.

При виході на денну поверхню постійно діючих підземних вод (струмок, потічок і ін.) і їх протіканню на шляху проходження полотна, у залежності від гідрологічних характеристик цих об'єктів проводять роботи щодо його регулювання й споруджуються водопропускні споруди. На заболочених ділянках проводяться облаштування дерев'яного настилу, гатей тощо.

Укріплення боків полотна екомаршруту проводиться за допомогою дерев'яних колод. У випадку обрання пункту спостереження на крутих або обривистих схилах, з метою безпеки споруджується огорожа.

Розміщення пунктів зупинок і візерних точок визначається особливостями місцевості і наявністю туристичних атракцій. Рекомендована відстань між пунктами 200–300 метрів і більше.

Для дотримання правил та орієнтування на маршруті встановлюють вказівні та інформаційні стенди. На першому стенді розміщена схема екомаршруту, інформація про напрям руху, правила поведінки на екомаршруті.

Інформаційні стенди на маршруті встановлюються біля найбільш значущих об'єктів показу.

На місцевості екомаршрут позначають маркуючими знаками. У кожного маршруту повинен бути свій знак і відрізнятися від інших кольором. Розміщені на екомаршруті вказівні і маркувальні знаки повинні бути простими для розуміння і помітними на місцевості.

На екомаршруті зазвичай споруджуються об'єкти малих збірно-розбірних архітектурних форм, які слугують місцями відпочинку. Вони створені з метою комфортного перебування туриста й коректування інтенсивності, навантаження на маршруті.

В залежності від довжини екомаршруту, тривалості перебування на ньому туристів однією із санітарно-гігієнічних умов є наявність туалетів. У залежності від ландшафту, архітектура цих форм є довільною. Наявність туалетів та відведення місць для сміття є також показником цивілізованості соціокультурного утворення й відповідного сервісу обслуговування і в той же час привчає до порядку на лоні природи.

У кінці екомаршруту повинно висвітлюватися акт поваги до природи, тому тут доречні були б стенди виховного плану та замітки для відвідувача. Суттєве значення для прокладання екомаршруту має достовірність описаних природних об'єктів.

Другий етап включає проектування екомаршруту відповідно до різних категорій складності. Ці параметри підбираються в залежності від певних умов території маршруту і з ймовірним контингентом туристів (за віком, статтю, фізичним станом тощо). У той же час ці дані повинні відповідати оздоровчим фізичним навантаженням для екотуристів і не бути надмірними. Все вище зазначене повинно бути прописано у програмі екомаршруту і доведено до відома туриста на стадії придбання продукту.

Третім етапом є розроблення пакета послуг на маршруті. 1. послуги перевезення – без переміщення туристів у просторі назвати подорожі туристичними неможливо. Найбільш широко використовуваними видами транспорту в екотуризмі й приносять довіллю найменшої шкоди є велосипедний, кінний й ін. 2. розміщення – у залежності від тривалості і програми екомаршруту до послуг туриста можуть бути надані кемпінги, агросадиби, палатки і ін. 3. інші види послуг (екскурсійне обслуговування, послуги гіда-перекладача) можуть бути включені в пакет послуг, але вони не носять обов'язкового характеру і визначаються змістом екомаршруту.

Для реалізації екомаршруту слід його йменувати. Назва повинна відображати його сутність з акцентом на атрактивні об'єкти, що зробить його унікальним й відмінним від інших. Проте назва повинна бути милозвучна, проста, локанічна і доступна на сприйняття пересічному туристу. Не рекомендується вживати спеціалізовану термінологію, довгу і/чи узагальнену назву і т.д. При визначенні назви слід уникати: різного роду штампів, які обезличують тему; використання скорочених слів, абривіатур; використання іноземних, запозичених слів тощо.

На завершальному етапі планування екомаршруту є передбачення контролю якості обслуговування, відповідність послуг до сподівань еко туриста. Найпоширенішими методами діагностики є: візуальний, аналітичний, соціологічний.

Отже, розвиток екотуризму зумовлений зростаючим попитом на ринку туристичних послуг; особливістю української моделі екотуризму є спеціалізовано-природнича спрямованість; основу екотуристичного потенціалу складають природна та етнокультурна спадщина; при розробці екомаршруту необхідно враховувати привабливість, доступність, інформативність території; можна виокремити чотири етапи створення екотуристичного маршруту.

Список використаних джерел:

1. Ковальська Л.В. Екотуризм: навч.-метод. посібник / Л.В. Ковальська. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – 185 с.